

CENTENARUL BRAȘOVEAN AL MARIИ UNIRI

Exigențe și imperative

Colегului și prietenului meu,

col. r. Mircea-Vasile Rădulescu,

*Cu toată prețuirea și recunoștința
pentru ajutorul jertfelnic acordat din
ostășesc devotament la cauza națională
și din profundă iubire de istorie!*

Seria

Brașovul și Marea Unire, nr. 2

Editura PASTEL, Brașov, 2018

Introducere	7
I. CENTENARUL DE FIECARE ZI A ANULUI 2018.	
Calendarul brașovean al Centenarului Marii Uniri	21
▪ Ianuarie 2018	21
▪ Februarie 2018	28
▪ Martie 2018	33
▪ Aprilie 2018	42
▪ Mai 2018	48
▪ Iunie 2018	53
▪ Iulie 2018	59
▪ August 2018	64
▪ Septembrie 2018	73
▪ Octombrie 2018	81
▪ Noiembrie 2018	90
▪ Decembrie 2018	101
▪ Aniversări după anul istoric	107
II. DE LA MĂREȚIA ROMÂNIEI ÎNTREGITE LA UN CENTENAR MĂREȚ.	
Studii, articole de presă, documentare	125
▪ Perspectiva unei mari aniversări: Centenarul Marii Uniri la Brașov, interviu în „Transilvania Expres”, mai-iunie 2016	125
▪ „Brașov – 1916” – un centenar palid și confuz al unui măreț moment istoric, articol publicat în „Transilvania Expres”, octombrie-noiembrie 2016	142
▪ Brașovul disputat între România și Austro-Ungaria în 1916. Ei l-au abandonat, noi l-am apărat	154
▪ Terapia recunoștinței prin artă monumentală sau monumente brașovene ale Marii Uniri	169
III. EXIGENȚE ȘI IMPERATIVE BRAȘOVENE LA CENTENAR.	
Demersurile „Grupului de inițiativă pentru sărbătorirea la Brașov a Centenarului Marii Uniri”	173
▪ Comunicat de presă privind constituirea Grupului de inițiativă pentru sărbătorirea la Brașov a Centenarului Marii Uniri	173

1. ȘI BRAȘOVUL ESTE ORAȘ AL MARII UNIRI!	175
– Memoriu către Guvernul României pentru acordarea titlului de „Brașov – oraș al Marii Uniri”	175
– Apel pentru susținerea Memoriului către Guvernul României	178
– „Hotărârea noastră” – documentul de adeziune	
– Listă de susținere a Memoriului înaintat Guvernului României privind acordarea titlului onorific de „BRAȘOV – ORAȘ AL MARII UNIRI”	179
– Documentar: „Brașovul – oraș al Marii Uniri”	180
2. VALTRAPUL LUI MIHAI VITEAZUL ESTE AL NOSTRU, NU AL SAȘILOR! ..	200
– Scrisoare deschisă către: Biserica comunității evanghelice luterane Brașov (Biserica Neagră), Forumul Democratic al Germanilor din jud. Brașov și Forumul Democratic al Germanilor din România	200
– „Hotărârea noastră” – documentul de adeziune	202
– Documentar: Valtrapul lui Mihai Viteazul	203
3. PIAȚA LIBERTĂȚII, NU PIAȚA SFATULUI!	212
– Memoriu: Către Primăria municipiului Brașov	212
– Documentar: Brașovul tot mai românesc în România Întregită. Aspecte ale românizării toponimiei urbane în primele două decenii	214
4. PENTRU UN MONUMENT AL MARII UNIRI LA BRAȘOV. Ca oraș al Marii Uniri, Brașovul trebuie să aibă și un monument al Marii Uniri	223
5. ARMATA A FOST CU NOI ȘI ÎN 1918	232
– Scenariu de sărbătorire la Brașov a Centenarului de către armată, poliție, jandarmerie și alte structuri ale apărării și ordinii publice	232
– Documentar: Intrarea triumfală a armatei române la Brașov – 1916 și 1918	235
6. „ISTORIA, DESIGUR, MĂ VA REABILITA!” Reabilitarea lui David Pop – un imperativ la Centenar	251
7. BRAȘOVUL – ORAȘ MARTIR AL RĂZBOIULUI DE ELIBERARE ȘI ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ	282
8. „LA ALBA IULIA! VENIȚI LA MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ...” Reconstituirea Delegației brașovene din 1918 și pelerinaj la Alba Iulia de 1 Decembrie 2018	325

I. CENTENARUL DE FIECARE ZI A ANULUI 2018. Calendarul brașovean al Centenarului Marii Uniri

Ianuarie

La 1 ianuarie 1889 s-a născut, la Avrig, **Vasile Stoica** (m. 1959), absolvent șagunist la Brașov, profesor la Sibiu, doctor în litere la 24 de ani, cu mențiunea „Eminent”, ziarist, diplomat, scriitor și istoric. Incomod prin scrierile sale în Transilvania, trece în România, tipărește lucrările „Habsburgii, ungurii și românii” și „Suferințele din Ardeal” (1915-1916), pentru care Curtea marțială de la Cluj îl condamnă la moarte. La București, este în apropierea marilor unioniști Ionel Brătianu, Tache Ionescu, N. Titulescu, N. Filipescu. A avut un rol pe lângă regele Ferdinand în opțiunea pentru ANTANTA și a contribuit la redactarea proclamațiilor pentru țară și armată în august 1916. A luptat în campania din 1916 și a fost rănit de două ori.

Dar marea contribuție și-a adus-o în SUA în anii 1917-1918, unde, în cadrul „Misiunii patriotice române” și apoi de unul singur, a luptat energic pentru a convinge autoritățile americane, presa, opinia publică etc. că românii transilvăneni și celelalte popoare subjugate de Austro-Ungaria trebuie să fie ajutate să se elibereze, dubla monarhie să dispară și să se reconstituie statele naționale îndreptățite în Europa Centrală. Prestația lui politică, publicistică și organizatorică este impresionantă și efectiv guvernul american și președintele își schimbă radical pozițiile în sensul luptei emigranților naționalităților supuse de Austro-Ungaria.

La 1 ianuarie 1868 a apărut **primul număr al revistei „Transilvania”**, foaie periodică a ASTREI menită să publice documentele proprii ale ASTREI, dar și pentru „lățirea mijloacelor înaintării literaturii și culturii poporului român”. G. Bariț, ca secretar al ASTREI, este rugat să preia conducerea revistei și, astfel, până la 1878, ea va apărea la Brașov. De la început, Bariț o orientează spre știința istorică și spre cultul pentru documente, ceea ce plasează indiscutabil revista în frontul luptei naționale, a aspirației pentru unitatea politico-statală. Și asta se întâmplă prioritar și definitoriu în decada brașoveană a revistei. Vocația ei națională se exercită și în celelalte preocupări din sfera literaturii, a artei, a folclorului românesc, a muzicii sau teatrului.

În ianuarie 1851, în nr. 1 al „Foi pentru minte...”, se publică „Înștiințarea literară”, a studentului de la Munchen, D.A. Sturdza, viitor secretar general al

Academiei Române, prin care propunea o cercetare de echipă pe „obiectul limbii române”, pentru care oferea un premiu de 50 de galbeni. Echipa sau „comisia literară” urma să fie condusă de Timotei Cipariu, și să aibă în componere cărțurari de frunte din toate provinciile românești. Tânărul Sturdza prefigura astfel un for național românesc, cu reprezentare în tot spațiul locuit de români, care să dirijeze o strategie națională de cercetare și publicistică în mai multe domenii, să verifice și să certifice prin publicare și premiere rezultatele cercetării. Iacob Mureșianu, care publică „Înștiințarea...” este entuziasmat, dar și prudent, ca redactor șef al unei foi din Imperiul Habsburgic. Istoricii de mai târziu, comparând „Înștiințarea...” cu raportul și regulamentul elaborate de V.A. Urechia în 1866, cred că „mugurul din care s-a dezvoltat areopagul nostru cărțurăresc îl găsim în „Înștiințarea literară” a lui D.A. Sturdza (Ax. Banciu).

În ianuarie 1896, Badea Cârțan pornește pe jos, prin Budapesta și Viena, spre Roma, unde ajunge la sfârșitul lui februarie. În martie 1896 se plimbă „triumfător” prin Cetatea Eternă, presară pumnul de țărănească și boabele de grâu aduse din Cârțișoara, ca omagiu din partea „fiilor îndepărtați ai taichii Traian”. Admiră ore în șir măreția monumentului și în prima noapte doarme pe cojocul său la picioarele columnei. A doua zi, polițiștii Romei și ziarele constată că un dac a coborât de pe Columnă. Portul său țărănesc, același cu al dacilor de pe monument, pletele și înfățișarea lui Cârțan îndreptăteau deplin identitatea cu dacii de pe monument. „Am văzut toate minunile Cetății veșnice – spunea badea Cârțan, ...minunat orașul lui Romulus!” Prezența sa pitorească a produs o puternică impresie în rândul italienilor și a oficialităților. Marchizul Pandolfi a dat un banchet în cinstea lui și a fost prezentat reprezentanților vieții publice italiene. Se întoarce acasă cu o fotografie de doi metri a columnei și cu o desagă de cărți, dornic să povestească sătenilor săi și să le arate „trofeul”. Dar doi jandarmi i-l confiscă și îl amenință cu închisoarea.

S-a mai dus și a doua oară, un „vechi prieten cu mine” l-a purtat cu trăsura „cātu-i Italia de lungă”, iar la Roma a fost oaspetele contelui Gubernatis și a cardinalului Rampolla. În a treia călătorie a participat, cu delegația română condusă de V.A. Urechia, la Congresul Orientaliștilor (1899), cu 700 de participanți din 40 de țări. I s-a încredințat misiunea de a depune, în fruntea delegației române, coroana de bronz de la Columna lui Traian, s-au publicat fotografiile în revista franceză „L'illustration”, inclusiv a sergenților italieni, care dădeau onorul unui „fratello exotico”. În confruntarea din Congres între istoricii români și istoricul maghiar Óvári, care contesta latinitatea românilor, prezența lui Ghe. Cârțan a fost argumentul forte în a-i convinge pe participanți de existența puternicei conștiințe naționale la unul din reprezentanții „claselor de jos” ale poporului român, care, după port și grai, dovedea el însuși originea sa romană.

La 3 ianuarie 1738, unicul nepot al domnitorului Brâncoveanu, purtând același nume, **Constantin Brâncoveanu**, îi ajută pe șcheieni printr-o intervenție la împăratul de la Viena. În 1737, nepotul voievodului se refugia la Brașov însoțit de generalul austriac Ghillany și trupele acestuia, cu care speră să obțină tronul Țării Românești. Doi strănepoți, Nicolae și Emanuel Brâncoveanu sunt refugiați și ei la Brașov. Ei mai stăpâneau Sâmbăta de Sus, la 1785. Emanuel, mort în 1811, e înmormântat la Biserica grecească din Cetate, alături de fiica Elena, decedată la 1800. Fiul lui Emanuel, Grigore Brâncoveanu, ultimul descendent al voievodului, refugiat aici la 1821, dăruiește Bisericii grecești moșiile făgărășene Sâmbăta și Poiana Măru-lui, precum și multe obiecte de cult.

La 3 ianuarie 1919, stil nou, a fost **primit în vizită la Brașov generalul Henri M. Berthelot**, o primire caldă și entuziastă a generalului francez, „marele binefăcător al neamului românesc, cel care „își închinase toată energia sângelui său latin pentru înfăptuirea idealului nostru național” („Glasul Ardealului”). Brașovenii știu că acestui fiu al Franței îi datorăm recunoștință îndoită pentru că ne-a ajutat să reorganizăm armata în iarna 1916/1917 și a „împărtășit cu noi toate suferințele celor doi ani din urmă”. Cortegiul de primire a generalului a fost flancat de detașamentul „mândrilor noștri juni”, iar mulțimea l-a aclamat pe general până la Biserica Sf. Nicolae, unde s-a oficiat un Te Deum și apoi în sala festivă a liceului, unde generalul a fost întâmpinat de acordurile Marseillaise-i cântată de corul liceului. Salutul de bun venit l-a rostit Vasile Saftu, care a salutat „nobila Franță, căreia îi datorăm Unirea Principatelor, iar azi Marea Unire”. Constanța Popovici, din partea R.F.R., a exprimat în franceză „sentimentele și mulțumirile... cele mai afectuoase, pentru toate acțiunile... nobile, frățești și cu adevărat creștine...” Răspunzând, generalul a omagiat armata română: „Eu care am văzut nobilul ei curaj la Oituz, Mărăști și Mărășești, vă asigur că soldații români, cari au sângerat acolo, au creat România Mare. Vă zic deci din toată inima: Trăiască România Mare!... A răsărit și pentru români soarele! Doresc ca românismul să trăiască cât acest soare! Trăiască România Mare!”

La 4 ianuarie 1877 s-a născut **Sextil Pușcariu** (m. 1948), filolog, profesor universitar, în 1919 singurul român din Transilvania cu acest grad didactic, fapt determinant pentru a fi numit primul rector al Universității Daciei Superioare la Cluj în 1919. În planul luptei naționale, pe lângă prestația pe front, ca ofițer întreg războiul, în scris a oferit un argument lingvistic remarcabil unității românești prin demonstrarea unității limbii române primitive, în toate cele patru dialecte de bază (dacoromână, istro-română, meglenoromână și aromână). Iar ca militant național, a participat nemijlocit,

cu o contribuție majoră, în Bucovina (1906-1919), la unirea acesteia cu România. „Toamna lui 1918 a fost, desigur, punctul culminant în viața mea, căci ea aduse acea orgie de fericire pe care am așteptat-o o viață întreagă, pentru care am acordat toate coardele sufletului meu strunit pentru acel ideal. Rolul pe care l-am avut însumi la această Unire a fost destul de mare pentru ca să am în suflet mulțumirea că am contribuit și eu, după puteri, la realizarea visului”. (S. Pușcariu)

În ianuarie 1881, în ședința comitetului ASTREI, Diamandi Manole propune ridicarea unui monument în cinstea poetului **Andrei Mureșanu** în fața liceului românesc, urmând să fie dezvelit la adunarea de la Brașov a ASTREI din 1883. Acțiunea pornește în forță, este sprijinită de românii de pe ambii versanți ai Carpaților, dar autoritățile maghiare refuză acordarea unui spațiu public pentru amplasare. Astfel, se ajunge la construirea monumentului funerar din cimitirul Groaveri și aducerea aici a osemintelor poetului din cimitirul de Pe Tocile. A fost inaugurat în timpul Adunării generale a ASTREI din 1883.

La 11 ian. 1898 s-a născut dramaturgul, scriitorul și actorul **Zaharia Bârsan** (m. 1948), „cel mai mare artist dramatic al Transilvaniei” până la unirea din 1918. El a cutreierat Ardealul cu teatrul său în vremuri de restriște, de maghiarizare furi-bundă, prin legea Appony sau prin episcopia maghiară de la Hajdudorog, a ridicat „altare neprihănite” de limbă națională, de simțăminte românești, de trăire artistică în fața agresivității culturale a maghiarizării. „Prin Zaharia Bârsan, teatrul care până aici sau nu existase, ori fusese o simplă **comedie**, menită să amuze pe spectatori, deveni o școală, iar actorul încetă de a mai fi privit ca un simplu comediant și luă asupra-și rolul de dascăl”. (O. Ghibu)

„Noi actorii Ardealului, spunea Z. Bârsan, suntem rândunelele dornice de primăvară”, de primăvara neamului lor. „Vremurile de azi sunt vremuri de trecere peste marea înfuriată. O auzim cum se zbuciumă sub noi și ostenite zărim departe catargul unei corăbii a speranței, a salvării. Alergăm acolo, să ne mai odihnim, că drumu-i lung până la țărnul înflorit. Ne așezăm pe catarg și cântăm vesele cu glasul pe care ni l-a dat Dumnezeu. Sbuciumă-se marea cât va voi, până catargul va fi sus, nu ne vom teme.

Acel catarg e iubirea poporului românesc pentru teatru! De vreți să ajungeți la țărnuț, primiți rândunelele pe catargul cel adăpostit de furia vremurilor!”

La 14 ian. 1896 a fost inaugurată în practica Despărțământului Brașov al ASTREI **prima bibliotecă ambulantă**, un proiect din 1894 propus ASTREI de brașo-

veanul George Maior, dar implementat mai întâi de brașoveni, prin predarea către comuna Feldioara a acestei prime biblioteci, cu cărți în valoare de 10 florini. S-a elaborat un regulament al bibliotecilor ambulante, s-au achiziționat cărți din contribuția membrilor, bine alese, pentru toate categoriile de cititori. Bibliotecile se schimbau între ele la interval de un an, lectura era gratuită, împrumutul se făcea pentru două săptămâni. În 1898, Despărțământul avea 358 volume, grupate în patru biblioteci ambulante. Modelul brașovean este preluat de toată ASTRA, dar și în România.

La 14 ianuarie 1919, stil nou, în urma acordului dintre S.N.R. al Țării Bârsei și Consiliul Dirigent, **reapare „Gazeta Transilvaniei”**, continuând menirea „Glasului Ardealului” de organ oficial al S.N.R. și tradiția „Gazetei” dinainte de octombrie 1916. Redacția și administrația se mențin aceleași.

La începutul lunii ianuarie 1860, A. Papiu-Ilarian a adresat un memorandum domnitorului *Alexandru Ioan Cuza*, în care propunea un plan de eliberare a Transilvaniei, pentru realizarea idealului Daco-României. El era inspirat de modelul Mihai Viteazul și de cel (apropiat) al iredentismului italian. Conjunctura nefavorabilă și înlăturarea lui Cuza au făcut ca liderul transilvănean să-și orienteze lupta pentru unitate prin cultură, școală, universități și pregătirea unei intelectualități care să constituie „un stat major al nației românești, care să poată purta războiul cu asupritorii săi”.

La 15 ian 1874, s-a născut istoricul Sterie Stinghe (m. 1957), profesor la Brașov din 1900, istoric al Șcheiului și al problemelor românești din istoria orașului. În toate lucrările lui putem identifica elemente ale luptei naționale din Brașov, în numeroasele ei ipostaze: lupta înverșunată „a obștii românilor din Șchei contra puternicului și volnicului Magistrat”; pofta românilor brașoveni, ajunși destul de puternici, „de a dăinui ca element independent”, ca „oraș” separat de Brașovul sășesc, cu organizare politico-administrativă proprie, independentă de a sașilor. Ca forme ale luptei naționale a românilor brașoveni, Stinghe semnaleză: demersurile lor la Curtea de la Viena, prin reprezentanții lor, ca să ceară răspicat „jurisdicțiune proprie” și să propună persoanele care să o exercite. Ba cer șcheienii formarea unui regiment propriu românesc, ceea ce i-a înspăimântat pe sași.

Prin documentele publicate și prin semnalările din „Prefață”, S. Stinghe deschide o direcție istoriografică aparte, pe care va marșa Aurel A. Mureșianu.

La 15 ianuarie 1724, brașovenii ortodocși, agresați de episcopul unit Pataki ca să accepte unirea și să-l pomenească pe el și nu pe mitropolitul de la București la slujbă, redactează și **semnează un manifest**, în care declară că ei sunt „fii adevărați ai sfintei biserici a răsăritului, care ține legea cea veche grecească și pe aceea vrem să stăm neclintiți până la moarte”. Manifestul este dus Curții de la Viena, de unde episcopul Pataki primește ordin „să nu se atingă de cei neuniți nici cu o poruncă” și să-și vadă de uniții săi. Brașovenii mai intervin și la fiul fostului voievod Șerban Cantacuzino, Iordachi, aflat la Sibiu, să-i sprijine la generalul comandant.

La 4/16 ianuarie 1870 s-a creat „Despărțământul Brașov al ASTREI”, în adunarea astriștilor din comitatele Brașov și Trei Scaune, în sala festivă a Liceului „Șaguna”. Este primul despărțământ constituit al ASTREI și numerotat cu numărul 1. Și de data aceasta brașovenii au fost în fruntea fenomenului. Adunarea a ales și un subcomitet de conducere, condus de protopopul Ioan Petric, președinte, având ca membri pe: Iosif Barac, Damian Datcu, Iacob Mureșianu, Ioan Meșotă, Ioan Popovici și Ioan G. Ioan. Activitatea Despărțământului până la război, îndeplinindu-și menirea statutară și vocația națională, va contribui deplin direct și indirect la progresului cauzei românești în această parte a Transilvaniei.

La 20 ianuarie 1919, a fost numit *prefectul județului Brașov* **dr. Gheorghe Baiulescu**, el și prefectura preluând atribuțiile protopopului dr. Vasile Saftu și ale Sfatului Național Român al Țării Bârsei. La 6 februarie 1919, prin ordin al Resortului de interne de la Sibiu, erau oficial dizolvate Consiliile Naționale locale și județene.

La 20 ianuarie 1368, s-a emis **primul privilegiu** acordat brașovenilor de către **domnitorul Vlaicu Vodă**, prin care se confirmă brașovenilor și bârsanilor „vechile libertăți” negustorești, ca „vecinii noștri foarte dragi și prieteni”, ca ei să plătească numai de două ori vama când trec prin Țara Românească. Documentul în latină, pe pergament, primul document cunoscut al cancelariei Țării Românești, dovedește existența din vechime a legăturilor comerciale ale Brașovului cu Țara Românească, aflate în derulare, dar este și prima mențiune documentară a orașelor Brăila și Slatina, destul de dezvoltate, datorită drumurilor comerciale care le traversau.

La 21 ianuarie 1866, s-a născut Gheorghe Bogdan-Duică (m. 1934), din cunoscuta familie Bogdan de la Brașov, profesor șagunist, istoric și critic literar, academician și rector a Universității clujene. A fost și un luptător național, „apostol

înflăcărat al panromânismului”. „Noi rugăm pe Majestatea Voastră – scria Bogdan-Duică regelui, la 1 sept 1914, în numele Ligii Culturale – să porunciți toate jertfele ce le merită neamul nostru, cât este așezat împrejurul Țării și care trebuie susținut ca zid de apărare pentru ea, ca și temelie de putere nouă. Acum ni se pare sosit prilejul ca România să devină o putere al cărui cuvânt să fie ascultat... Rugăm pe majestatea Voastră să porunciți toate jertfele de nevoie pentru ca România să devie marea putere a regiunii carpatice.”

La 24 ianuarie 1849, s-a născut Badea Cârțan sau Gheorghe Cârțan (m. 1911), țăran cioban din satul Oprea-Cârțișoara, Făgăraș, care a fost timp de trei decenii un viteaz mesager al cărții românești, el răspândind în Transilvania, în mod clandestin, mii de cărți și publicații, în largul satelor ardeleni, cărți purtate de Cârțan peste munți cu desaga, prin locuri neumbrate, știute numai de el, adică prin „vama cucului”, evitând controlul de frontieră.

Badea Cârțan „și-a luat toiagul pribegiei în folosul culturii naționale și nu l-a mai părăsit niciodată – aprecia N. Iorga. Așa a străbătut Italia și Franța, a văzut Columna lui Traian, la care s-a închinat ca la sfintele icoane din stâna lui, s-a minunat la zgomotoasa măreție modernă a Parisului... și se privea pe sine ca un purtător de misiune superioară, ca un împlinitor de porunci ce vin mai de sus. Altfel nu se jertfește liniștea unei vieți întregi. Și pentru că porunca-i venise prin cărți, prinse pentru dânsle o dragoste fără margini. Cel pentru care toate cărțile cuprindeau aceeași revelație sfântă,... le ducea cu o adâncă reverență, cum David purta pe umerii săi arca învoielii cu cerurile și a viitorului celor ce vor veni după dânsul”.

„Și – încheie Iorga – după urma lui vor rămânea acestea: credința sălbatecă pe care un țăran a avut-o pentru visurile cărturarilor din vremea lui și nemărginita-i evlavie pentru cartea în care vedea numai lumină și mântuire... El ne-a arătat însă ce adaos de energie sufletească nebiruită poate să dea poporul la ceea ce credem, spunem și scriem noi”.

La 24 ianuarie 1822, a fost creată la București „Societatea CARPAȚI” de către un grup de militanți ardeleni, între care și **brașovenii Nicolae și Alexandru Ciurcu** (tată și fiu), prin schimbarea numelui societății secrete „Iredenta Română”, creată la București în 1811. Era formată din ardeleni și bucovineni, dar și importanți intelectuali din Regat: Eminescu, Hașdeu, Tocilescu, C. A. Rosetti etc. Pe lângă scopurile culturale, desfășura o activitate secretă de „pregătire și declanșare a unui război de eliberare a Transilvaniei”, deci eliberare și întregire pe cale armată, după ideile radicale ale lui Al. Papiu-Ilarian și planul militar de eliberare creat de Axente Sever. Se produce astfel saltul într-o etapă superioară a luptei naționale a românilor, dar conjunctura politică și condițiile interne nu au permis nici o finalizare a acestui pro-

lect. Eșecul „Proclamației” din august 1885 și expulzarea protagoniștilor, a obligat Societatea „Carpați” să se limiteze la pregătirea unității culturale.

Respect pentru oameni și cărți

La 25 ianuarie 1733, episcopul **Inochentie Micu-Klein**, marele luptător național, **sosea la Brașov** în încercarea de a atrage pe brașoveni la Unirea cu Roma. A fost găzduit în Cetate, nu de către șcheieni, a cerut să facă liturghie a doua zi la Biserica Sf. Nicolae, dar nu a fost lăsat, spunându-i-se că șcheienii nu sunt uniți. A vrut să asiste la slujbă, dar fiind ora târzie slujba se terminase. A avut doar o discuție cu preoții și cu câțiva credincioși. A comunicat că are acceptul generalului comandant să preia jurisdicția asupra Țării Bârsei și să nu mai lase pe episcopul de Râmnic să se amestece aici. Brașovenii au respins categoric oferta episcopului. La slujba din ziua următoare nu i se oferă strana episcopescă, ci un scaun obișnuit, fără a i se da prilejul să vorbească poporului.

La 29 ianuarie 1854, s-a născut **Alexandru Ciurcu** (m. 1922) ziarist, om politic, orator, agronom, inventator în aviație, eminent edil al Bucureștiului și martir expulzat pentru activitatea sa națională. „Eu, român al cărui tată a ajutat la 1848 pleiada campionilor libertății a face din România... o țară liberă și independentă, nu mai am dreptul să trăiesc pe pământul românesc... Cu toate acestea nu mi-am pierdut orice speranță în cauza românismului, pe care l-am apărat întotdeauna cu ardoare și pe care îl voi apăra și de aici înainte, pretutindeni unde mă voi afla...”, spunea Al. Ciurcu.

Februarie

La 2 februarie 1871, s-a născut **Pompiliu Dan** (m. 1954), învățător, publicist și director de școală la Zărnești, s-a afirmat ca luptător național din timpul când era elev la liceul „Șaguna”, când a condus o publicație secretă naționalistă a elevilor, apoi ca student la Cluj și la Viena. „Să lucrăm cu toții, umăr la umăr, unindu-ne în cuget și-n simțiri, iar edificiul ce are acum o bază solidă să-l unim cu edificiul culturii noastre românești, să ne iubim unul pe altul, să ne iubim națiunea și patria. Atunci trecutul și prezentul vor da mâna cu viitorul, atunci numai vom corespunde chemării noastre, atunci va triumfa fala numelui de român, atunci vom putea numai exclama dimpreună: Până când român vei fi, Nu te teme că-i pieri!” – spunea Pompiliu Dan într-o conferință. A participat la mișcarea Replicii, la toate marile acțiuni studențești, la acțiunea „Charta rotundă”. Este implicat în procesul David Pop, arestat, judecat și condamnat la moarte. Conduce revoluția națională din 1918 la Zărnești, participă la M.A.N. de la Alba Iulia și este ales membru al Marelui Sfat Național. Din 1919, este numit inspector școlar al județului Brașov, apoi în jud. Bihor, Sălaj, Satu-Mare și Maramureș.

La 4 februarie 1901 a avut loc **căsătoria lui N. Iorga cu Ecaterina Bogdan (Catinca Iorga)**, brașoveancă din familia marilor cărturari brașoveni. O căsnicie în care Catinca, precum toată familia, se angrenează în lupta națională pe o cale proprie, slujind marea operă și marea luptă a lui Iorga pentru unitatea națională. Ca secretară, traducătoare din germană și maghiară, sprijinul de bază al savantului în administrarea casei, a tipografiei și editurii, în gestionarea activității lui publice, apoi prin cei șapte copii și o familie împlinită, savantul a avut un cămin, o atmosferă și un suport familial deplin tonifiant pentru osteneala sa. Catinca Iorga – o altă Ana lui Manole – este parte însemnată în opera și lupta lui N. Iorga pentru Marea Unire.

La 6 februarie 1871, Eminescu exclama „Arătați-mi la noi un oraș patriotic ca Brașovul”. O făcea într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, explicându-i de ce în textele trimise de ardeleni „Convorbirilor literare” este obsedantă fraza patriotică. Marele poet, călător la Brașov cu câțiva ani înainte și autor al poeziei „Învia-vor voievozii”, cunoștea profund durerile din „cetatea nedreptăților de veacuri” – Brașovul – și din tot Ardealul, știa că maghiarizarea nu-i o vorbă goală, ci o acțiune sistematică „de ură, de desnaționalizare și de cotropire” premeditată și sistematică. Iar românii reacționează la acest spirit agresiv „cu acel exclusivism radical”, cu „simțământul neputinței față de pericolele ce-i amenință”. Deci ei nu au „liniștea sufletească” necesară scrisului literar și de aceea la ardeleni „simțământul de naționalitate e de o intensitate neobișnuită la noi, găsim dovezi unde numai acestea pot fi găsite. **Arătați-mi la noi un oraș patriotic ca Brașovul”.**

Calificativul dat de Mihai Eminescu Brașovului nu este la întâmplare, este la capătul unei demonstrații riguroase făcută unui confrate asupra naționalismului special al ardelenilor, este concluzia unei judecăți aprofundate, într-un sistem propriu de măsuri și valori ale geniului eminescian deja întronat.

La 10 februarie 1886, s-a născut **Virgil Nistor** (m. 1963), preot militar pe fronturile Marelui Război, cu gradul de căpitan, participant la M.Ad.N. de la 1 Decembrie 1918, slujitor al ierarhiei bisericii ortodoxe, de la „resortul culte” din Consiliul Dirigent, secretar la Vicariatul de la Cluj, alături de episcopul Nicolae Ivan (1920-1926), apoi la Sibiu secretar episcopesc și consilier economico-administrativ până în 1941, când ajunge episcop de Caransebeș până în 1949 la desființarea eparhiei. „Preot cu chip de sfânt, blând, prietenos, înalt, drept, cu barbă albă... iubitor al florilor și a drumețiilor ..., om drept, cinstit și stăruitor. Preot convins, devotat și zelos. A fost un om al păcii și bunei înțelegeri, pildă a vredniciei arhieriești”. – spunea un colaborator, profesor de teologie la Caransebeș.

La 14 februarie 1717, Doamna Maria, văduva lui C. Brâncoveanu, scria judeului Brașovului că fetele sale au autorizația generalului comandant al Transilvaniei să vină în țară, la Brașov. În lunile mai-iunie 1717, ea insistă pe lângă Magistrat să-i restituie banii împrumutați de domnitor orașului Brașov, suma de 3.000 de taleri, primiți în 1706 de către judele primar Andreas Pether, cu 10% dobândă pe un an împrumut garantat cu satul Tohan. Cu mari dificultăți, și după procese juridice repetate, văduva voievodului reușește să obțină o parte din lucrurile prețioase depozitate în Șchei, banii împrumutați și casele de aici, unde vor locui fiicele sale.

La 6/18 februarie 1881, s-a născut la Brașov, și în sept. 1914 a căzut pe frontul de luptă din Galiția, **Alexandru Bogdan**, profesor șagunist, „mult promițătorul profesor” (I. Lupaș), cu un doctorat în filologie la Lipsca, luat la 23 de ani, cu o creație impresionantă la cei 33 de ani, când se jertfea pentru o cauză străină, cunoscut și apreciat în societatea culturală românească, s-a angrenat în lupta națională prin scris, militând pentru o Transilvanie unită cu patria mamă și ripostând energic la ofertele statului maghiar pentru tinerii români și stigmatizându-i pe dezertorii de la lupta pentru dreptate și adevăr, pe „profitorii de onoruri ieftine”, „pe cozile de topor care ne otrăvesc și ne omoară sufletul”. „Apropiați-vă și dați-vă o mână de ajutor, pentru ca cel puțin în viitor să nu mai vedem cum oprește unul, ce altul vrea să înceapă, cum încurcă unul, ce altul luminează, cum prăbușește unul, ce altul a ridicat” – spunea Al. Bogdan.

În 21 februarie 1864, s-a născut **Virgil Onițiu**, strălucit director al Gimnaziului șagunist (1894-1915), „ziditor de idealuri”, educator desăvârșit, director vrednic, mare cărturar și luptător național. „Lepădați de pe voi haina urâtă a lenei și a trândăviei! – își îndruma Onițiu discipolii. Intrați aici cu gândul la Dumnezeu și cu hotărârea de a munci cu voie și din răspuțeri, pentru ca să agonisiți lumina minții și cu rățenia inimii. Îndemnați-vă unii pe alții la stăruință și la muncă! Săriți-vă în ajutor frățește! Cei mari să povățuiască pe cei mici! Cei tari pe cei slabi! Cei deprinși cu munca de carte, pe cei încă nedepriși! Faceți ca acest edificiu cu tot cuprinsul lui să se asemene cu o coșniță de albine ...!” – V. Onițiu, 1912.

La 22 februarie 1848, s-a primit la Brașov vestea revoluției franceze și **primii care s-au „pătruns de fiorii redeșteptării naționale”** au fost tinerii brașoveni studenți la Cluj, militanți ai românismului în studenția lor clujeană: C. Secăreanu, Ioan Pușcariu, Nicolae și Radu Popea, Costi Ioan, V. Lacea, „toți oameni cu parale și ro-